

Mandat for offentlig utvalg om grunnleggende rettigheter til mennesker med utviklingshemming

Bakgrunn

I forbindelse med behandlingen av stortingsmeldingen ”Frihet og likeverd – om mennesker med utviklingshemming” ba Stortinget regjeringen sette ned et utvalg som skal foreslå tiltak som styrker de grunnleggende rettighetene til mennesker med utviklingshemming.

De overordnede målene for politikken for personer med utviklingshemming er likestilling og likeverd, selvbestemmelse, deltakelse og integrering. Disse målene lå til grunn for ansvarsreformen, som ble gjennomført for over 20 år siden. Reformen gikk ut på å avvikle institusjonene og det fylkeskommunale helsevernet for psykisk utviklingshemmede (HVPU). Målene gjentas og presiseres i stortingsmeldingen. Under debatten i Stortinget i februar 2014 stilte et samlet Storting seg bak disse målene.

Det har vært en positiv utvikling i levekårene for personer med utviklingshemming siden ansvarsreformen. Samtidig pekes det i stortingsmeldingen på at det er behov for en gjennomgang for å styrke de grunnleggende rettighetene til mennesker med utviklingshemming. Det er særlig utfordringer innenfor områdene selvbestemmelse, rettssikkerhet, opplæring, arbeidsdeltakelse samt helse og omsorg.

Oppdragets formål

Utvalget bes utrede og fremme forslag til konkrete tiltak for å styrke grunnleggende rettigheter til mennesker med utviklingshemming, slik at nasjonale politiske mål om likestilling og likeverd, selvbestemmelse, deltakelse og integrering innfris. Utvalget bes særlig vurdere tiltak på de områdene som beskrives i stortingsmeldingen: Selvbestemmelse, rettssikkerhet, kvalitet i opplæringen, deltakelse i arbeid samt god helse og omsorg. I tillegg skal utvalget vurdere om mennesker med utviklingshemming får oppfylt retten til privat- og familieliv.

Utvalget skal ta utgangspunkt i beskrivelsen av levekårene for personer med utviklingshemming og utfordringene på feltet som gis i stortingsmeldingen og i Barne-, ungdoms og familiedirektoratets rapport, som lå til grunn for meldingen. Utvalget skal vurdere hva som har bidratt til å bedre levekårene til mennesker med utviklingshemming siden ansvarsreformen ble iverksatt.

Utvalget skal legge fram forslag til indikatorer som kan dokumentere måloppnåelse over tid. Utvalget skal legge fram forslag til tiltak som kan utvikle eller forbedre styringssystemene for å sikre at de nasjonale politiske målene innfris.

Utvalget skal foreslå tiltak som bidrar til at retten til selvbestemmelse og balansen mellom selvbestemmelse og den enkeltes behov for beskyttelse og støtte ivaretas.

Rettsikkerheten til personer med utviklingshemming skal ivaretas; både knyttet til at den enkelte skal få oppfylt sine rettigheter i møte med forvaltningen, og knyttet til vern mot vold, overgrep og inhuman behandling. Utvalget skal vurdere om dagens styringssystemer i forvaltningen, og kontrollen med disse, er tilstrekkelig gode.

Utvalget skal foreslå tiltak som skal sikre at mennesker med utviklingshemming får opplæring og utdanning som er tilpasset deres behov og ønsker, som er likeverdig med den opplæring som gis andre elever, og som bidrar til at de får mulighet til aktiv samfunnsdeltakelse og deltakelse i arbeidslivet.

Utvalget skal foreslå tiltak som skal sikre at mennesker med utviklingshemming får likeverdige helse- og omsorgstjenester.

Utvalget skal vurdere hvilke tiltak som er nødvendige for å sikre retten til deltakelse i arbeidslivet for mennesker med utviklingshemming.

Utvalget skal foreslå tiltak som sikrer at mennesker med utviklingshemming sin rett til privat-, familieliv og en meningsfylt fritid blir ivaretatt i tråd med intensjonene i ansvarsreformen.

Utvalget skal vurdere nødvendige tiltak for å bedre levekårene til mennesker med utviklingshemming generelt. Hvis utvalget mener at enkelte grupper av mennesker med utviklingshemming er særlig utsatt eller har andre problemer enn det som kan beskrives generelt, for eksempel på bakgrunn av sosiale forhold, geografisk tilhørighet, etnisk bakgrunn, kjønn eller andre forhold, kan dette refereres i utredningen. Barneperspektivet må ivaretas i utvalgets arbeid.

Utvalget må ta høyde for endringer i lov- og avtaleverk, internasjonale avtaler og den teknologiske utviklingen. Forslag til tiltak skal være i overensstemmelse med internasjonale avtaler som Norge har sluttet seg til og gjeldende likestillings- og ikke-diskrimineringslovgivning.

Utvalget skal ta hensyn til allerede igangsatt arbeid som har berøringspunkter til utvalgets arbeid.

Utvalget skal utrede forslagenes økonomiske, administrative og eventuelle andre vesentlige konsekvenser på kort og lang sikt, og peke på eventuelle ytterligere utredningsbehov. Minst ett forslag skal baseres på uendret ressursbruk innenfor sektoren, jf. utredningsinstruksen.

Berørte parter som organisasjoner for bruker- og pårørende, forskningsmiljøer, og ansattes organisasjoner skal høres i forbindelse med arbeidet. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vil nedsette en referansegruppe som kan bistå utvalget med innspill.

Utvalget skal levere sin utredning innen 1. juni 2016.